

SJEĆANJE NA RAZVOJ ŠKOLSTVA I PROSVJETE

U POSLIJERATNOM PERIODU NA BIVŠEM SREZU

BOSANSKA GRADIŠKA

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-ME-VII/217

Karakteristično za sreza Bosansku Gradišku koji je prije III svjetskog rata imao prilično razvijenu mrežu osnovnih škola, tj. bilo ih je 26 - da je ostalo samo 5 školskih zgrada koje su ostale neporušene, dok su sve ostale porušene, popaljene ili toliko oštećene da se njima nije mogao započeti nikakav rad bez obnove.

Kao što je obnova zemlje i prvi petogodišnji plan značio najveći stvaralački rad ljudi na svim sektorima tako je i u obnovi i izgradnji novih školskih zgrada narod ovog kraja bio oduševljen i do kraja anagažovan.

Privremeno su ustupane i male veće stambene i druge prostorije za školske učionice.

U škole se upisivala gotovo sva djeca dorašla za školu. Nasuprot onom predratnom zaustavljanju ženske djece da ne pohađaju školu u poslijeratnim godinama broj ženske djece se stalno povećavao tako da gotovo postoje normalna pojava školovanje te djece.

Narodna vlast (tada Narodni odbor sreza) posebno je obratila pažnju na hitan i neprekidan razvoj školske mreže i na traženje potrebnog broja učiteljskog kadra.

Za poslove školstva i narodnog prosvjećivanja u Narodnom odboru sreza bili su zaduženi povjerenik za prosvjetu koji je bio član Izvršnog odbora i školski inspektor. Osim toga, bio je referent za narodno prosvjećivanje. Autor ovih pismenih sjećanja bio je pet i po godina školski inspektor pa se vrlo dobro sjeća ovog izuzetno intenzivnog razvoja školske mreže na području sreza Bos. Gradiška.

Dok nije počeo prvi Petogodišnji plan, osnovne škole su smještavane po svim malo većim prostorijama ili na brzinu izgrađenom jednom prostorijom makar od slabog materijala. Srećna okolnost na ovom srezu što su mnogi ljudi na selu znali da grade svoje kuće pa su tako pravili i prostorije ili popravljali za

učionički prostor. Tako su imprevizovane školske zgrade napravljene u Mašićima, Lamincima, Seferovcima.

U Gornjim Podgradcima ustupljena je jedna veća prostorija koja je pripadala nekadašnjoj pilani, u Donjim Podgradcima ustupljena je prostorija nekadašnje predavnice ili kafane.

Korišćene su i prostorije pojedinaca koji su napustili Jugoslaviju kao što su to učinile neke "švabe" ili dobrovoljno jedan broj Poljaka je odselio u Poljsku. Isto tako korišćene su zgrade u kojima su ranije bile vjerske škole.

Osim toga, rušene su zidane sporedne zgrade pojedinaca koji su odselili pa su omladinci čistili ciglu i od te cigle zidane su ili popravljene neke školske gradje.

Kada je u proljeće 1947. godine otpočeo prvi Petogodišnji plan izgradnje, onda se planski pristupilo obnovi oštećenih i izgradnji novih školskih zgrada.

Najprije su se gradile škole u Gornjim Podgradcima, Donjim Podgradcima i Trebovljanima. Tu su postojale zidine starijih školskih zgrada i postojali vrlo solidni temelji. Ove školske zgrade su iduće godine već primile školsku djecu i imale stanove za učenike. Ove obnovljene zgrade i veseo žagor učenika oko njih djelovao je na najbolji način, jer je dokazivao da se vratio život u selu i da nastaju ljepsi dani. Poslije ove 3 značajne škole prišlo se iduće godine (1948) sa izgradnom školske zgrade sa 2 učionice u Jablanici gdje je ranija škola srušena do temelja. Ovde je napravljena nova škola i stanovi za učitelje.

Kasnije su do kraja prvog Petogodišnjeg plana izgrađene nove školske zgrade u Turjaku, Grbovcima, Sredjanima, Lamincima, Mašićima, Jurkovici, Jazovcu, Vrbaškoj i Topoli.

Tako su već krajem petogodišnjeg plana, to jest 1952. godine radile škole

1. Bos Gradiška I	1	školska zgrada	4	učionice	8	odjeljenja	8	učitelja
2.	II	1	"	"	4	"	8	"
3. Gornji Podgradci	1	"	"	3	"	6	"	3
4. Donji Podgradci	1	"	"	1	"	2	"	2

5. Jablanica	1	škol. zgrada	2	učionice	2	odjeljenja	2	učitelja
6. Trebovljani	1	"	2	"	2	komb.odjelj.	1	"
7. Vrbaška	1	"	"	2	"	4 odjeljenja	2	"
8. Bistrica	1	"	"	1	"	2 komb.odjelj.	1	"
9. Grbovci	1	"	"	2	"	4 odjeljenja	2	"
10. Turjak	1	"	"	2	"	4 " "	2	"
11. Dragelji	1	"	"	1	"	2 komb.odjelj.	1	"
12. Cerovljani	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
13. Bukvik	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
14. Berek	1	"	"	2	"	2 " "	1	"
15. Mašići	1	"	"	2	"	4 " "	2	"
16. Vilusi	1	"	"	2	"	4 odjeljenja	2	"
17. Romanovci	1	"	"	1	"	2 komb.odjelj.	1	"
18. Jurkovića	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
19. Jazovac	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
20. Mičije	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
21. Elezagići	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
22. Rogolji	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
23. Mrčevci	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
24. Seferovci	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
25. Karajzovci	1	"	"	2	"	4 " "	2	"
26. Trošeljci	1	"	"	1	"	2 " "	1	"
27. Topola	1	"	"	1	"	2 " "	2	"
28. Kočićevo	1	"	"	2	"	4 odjeljenja	2	"
29. Sredjani Laminci	1	"	"	3	"	6 " "	3	"
30. Brezik Laminci	1	"	"	1	"	2 komb.odjelj.	1	"
31. Donja Dolina	1	"	"	2	"	4 odjeljenja	2	"
32. Dubrava	1	"	"	3	"	6 " "	3	"
33. Čatrnja	1	"	"	1	"	2 komb.odjelj.	1	"

Dakle na kraju I Petogodišnjeg plana postojale su 33 osnovne škole sa 106 odjeljenja i sa 64 učitelja.

U svim školama bilo je oko 3600 učenika. Ovi podaci jasno pokazuju da je srez Bos. Gradiška na kraju I Petogodišnjeg plana spadao u one srezove koji su imali tada vrlo razvijenu mrežu škola sa već relativno velikim brojem učitelja.

U Bos. Gradišci radila je niža sa 12 odjeljenja, a osim toga radila je i škola učenika u privredi. Za učenike

ovih škola postojao je djački dom. Postojeća zgrada ranijeg djačkog doma znatno je proširena.

Kada se uporedi broj škola sa predratnim brojem škola vidi se da je taj broj veći znatno premašen, a premašen je i broj učitelja.

U poslijeratnim godinama rad na narodnom prosvjećivanju počeo se naglo razvijati. Osnovan je veliki broj tečajeva za opismenjavanje. Ove tečajeve vodili su uglavnom učitelji, ali isto tako i mlađji ljudi i omladinke koji su ranije završili osnovnu školu. Oni su dobijali uputstva za rad kako pismena tako i usmena. Učitelji su povremeno obilazili tečajeve koje su održavala nestručna lica i pomogali u izvršenju programa tečaja.

U Bos. Gradišci osnovano je kulturno umjetničko društvo.

Osnovana je prvi put i narodna čitaonica i biblioteka.

U selima a naročito pri školama postojale su kulturno-prosvjetne grupe koje su imale dramske sekcije, pjevačke horove i recitatorske sekcije. Ove grupe su održavale priredbe.

Ove priredbe nisu se stihijno organizovale. Priredbu i program priredbi odobravalo je povjereništvo za prosvjetu narodnog odbora sreza davalo upute i sugestije i pribavljali materijale za pripremanje programa.

U školama formirane su pionirske organizacije i organizacije podpatka Crvenog krsta. Sreski odbor Crvenog krsta organizovao je, prema mogućnosti, kuhinje Crvenog krsta u školama.

Tako su učenici, a prvenstveno siromašniji dobijali po jedan obrok u školama.

U prvim godinama poslije rata bilo je prilično teško za pisaći pribor. Povjereništvo za prosvjetu je pomagalo da se nabavi materijal preko Sarajeva. Bilo je vremena kada se školama, prema broju učenika, djelila po jedna olovka na 2 učenika. Povjereništvo za prosvjetu je nabavljalo učila i namještaj za škole kao i lampe i petrolej za osvjetljenje.

Isto tako Povjereništvo za prosvjetu vodilo je brigu da učitelji dobiju potrebnu količinu tekstila po takozvanim tačkicama.

Za sve analfabetske tečajeve, Povjereništvo za

prosvjetu izdavalo je besplatno kuglavare i pisaći materijal. Rukovodioci tečajeva učitelji i druga lica dobijali su nagradu na kraju tečaja. Nagrada je zavisila o broju polaznika tečaja.

U pogledu idejno-političkog i stručnog uzdizanja učitelja, Povjereništvo za prosvjetu je organizovalo svakog mjeseca učiteljske konferencije.

Program tih mjesečnih konferencija se sastavljao prema učiteljskom kadru. Bilo je mladih učitelja i učitelja sa skraćenim školovanjem, a za nove stvari u nastavno-vaspitnom programu trebalo je upoznati sve učitelje, to jest i one starije.

Školski inspektor je imao osnovnu ulogu instruktora. Na konferencije učitelja dolazili su i društveno-politički radnici i govorili o pojedinim političkim pitanjima i ulozi prosvjetnih radnika na selu.

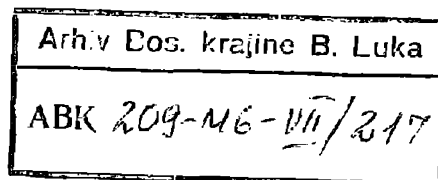
Isto tako, svi učitelji su sačinjavali podružnicu prosvjetnih radnika. Tu se raspravljalo o sindikalnim i društveno političkim pitanjima kao i pitanjima boljeg života i rada učitelja i organizovane su povremeno ekskurzije.

Prilikom sastanaka sindikalne organizacije održavane su povremeno i drugarske večeri.

Život prosvjetnih radnika bio je dinamičan i sav ispunjen radom.

U Povjereništvu za prosvjetu vrlo često radno vrijeme bilo je preko cijelog dana. Isto tako, na terenu. Za posebno zalaganje i vidne rezultate rada dobijala se pismena pohvala Izvršnog odbora Narodnog odbora sreza Bosanska Gradiška.

Ta pismena pohvala stvarno je značila veliko priznanje i stimulans i u ono vrijeme stvarno je čovjeku značila više od novčane nagrade.

BOGDAN GUPALJ

Bogdan Gupalj